

בעמק אנהלן

פרשת אמור ♦ שנה שלישית ♦ 104

במה לתורת רבני ואברכי גני אילון

אגדה

ספרים ומספרים

הזהות היחודית של האומה הישראלית טובב סביב ספרים אין ספור. אין עוד אומה ולשון בה נכתבו ספרים בהקף ובכמות אין סופית כעם הספר.

כל מערכת החיים של האומה הישראלית טובבים סביב מספרים. אין תחום בו המספר איננו גורם מכריע. מזמן קריאת שמע וזמן תפילה הערוכים עפ"י סדר יום מדוקדק הנקבע לפי שעות. שעה ראשונה שניה ושלישית. חצות היום והלילה. וכו'. ימי השבוע ראשון שני ושלישי, כל חודש ממוספר. שנות שמיטין ויובלות, ספירת העומר. שיעורים בהלכה כזית וכביצה מתורגמים לכמויות מספריות של נפח ומשקל. כל גיל קובע סדרי דין והלכה במשמעויות רבות ומגוונות. ועוד ועוד אין ספור הלכות המדודות לפי מספרים מדויקים. בדרכי הדרש נדרשים גימטריאות בכל חלקי התורה. אין מעוד אומה ולשון בה יש משמעות לגימטראות. כמו כן בלה"ק יש לכל אות משמעות מספרית מ-א' ועד ת'. דבר שאין לו אח ורע בכתבי או"ה.

"וספרתם לכם ממחרת השבת מיום הביאכם את עומר התנופה שבע שבתות תמימות תהיינה. עד ממחרת השבת השביעית תספרו חמישים יום והקרבתם מנחה חדשה לה' ". מצוות ספירת העומר כוללת בתוכה ספירה של ימים ושבועות. כאשר סיכום הספירה מופיע בשני אופנים שונים. "שבע שבתות תמימות" ו"תספרו חמישים יום". תחילת הספירה מתייחס לקרבן העומר וסיימה בקרבן מנחה חדשה בחג השבועות. מהי המשמעות של ספירה, מה היא סיבתה ותכליתה? מדוע דווקא בין שני קרבנות אלו? מהי המשמעות של ספירה כפולה, ימים ושבועות? ומה המשמעות של הסיכומים הכפולים?

(קידושין ל.) לפיכך נקראו ראשונים סופרים - שהיו סופרים כל האותיות שבתורה, מה התועלת בידיעת מספר האותיות? ומה היא משמעות התואר "סופרים" ומה היא מעלתם? הרי יכולת הספירה של מספר האותיות אפשרית ומזומנת לכל מי שהספר מונח לנגד עיניו.

(תהלים קי"ח) ואספר מעשי י-ה: המשמעות המצרפת את אותיות השרש ס.פ.ר. לסיפור ולספירה הוא היצירה של מילים ואותיות נפרדות וצירופן למשמעות אחת. אירועים ועובדות שונות המתחברים ויוצרים קשר שהופך את האותיות והמילים למשפטים השזורים זה בזה, ורוקמים עלילה וסיפור. תפיסת האותיות והמילים לראיה מקיפה מחברת אותם ויוצרת מהם סיפור והספר בו כל פרט מצטרף. וככל שהפרטים רבים יותר כך היכולת לכנס

המשך בעמוד הבא

דבר העמק

מורינו המרא דאתרא הגר"א ברודא שליט"א

הלכה

מועדי ה' אשר תקראו אותם מקראי קדש

כ' בשו"ע (או"ח ת"צ, ג) נוהגים שביום טוב אומר את יום טוב מקרא קדש הזה, ובחולו של מועד אומר את יום מקרא קודש הזה. וכ' הרמ"א ואנו אין נוהגין לומר מקרא קדש כלל, לא ביו"ט ולא בחו"מ. והב"ח כתב ומה שכתב הרב בהגהות שלחן ערוך אנו אין נוהגין לומר מקרא קודש כלל לא ביום טוב ולא בחולו של מועד, על כרחך לא דק, כי הוא ז"ל העתיק לשון רבינו שכתב כן לפי מנהג אשכנז שהיה בזמנו אבל עכשו נהגו בני אשכנז לאמרו באתה בחרתנו וכן כתב מהר"ש לוריא וזה לשונו ומנהגנו לומר מקרא קודש עכ"ל. ובמ"ב (שם סק"ו) כתב וכתבו האחרונים דמנהגנו לומר מקרא קודש בין ביום טוב ובין בחו"מ ואין אומרים את יום טוב אפילו ביום טוב. וצ"ב העניין מאי טעמא יש לומר ומ"ט ס"ל להטור והרמ"א דא"ל. ומדוע נהגינן אנן דלא כהרמ"א וכקושיית הב"ח.

והטור הקשה עפ"י שיטתו דא"ל, וכ' דהכי מסתברא דמאי שנא להזכיר מקרא קדש טפי מאיסור מלאכה ושאר כל הלכותיו, דכיון שהזכיר חג פלוני הכל בכלל. ובסידור שי"ח שפתותינו ביאר ממרן רבינו שר התורה זי"ע עפ"י מש"כ רש"י עה"פ (שמות יב) וביום הראשון מקרא קדש וביום השביעי מקרא קדש. וז"ל קרא אותך קדש לאכילה ושתייה וכסות. ולפי"ז מבואר דזה קדושת החג, ואיסור עשיית מלאכה אינו קדושה. וכדבריו נמצא ג"כ בפירוש הרמב"ן (ויקרא כג ב) וטעם מקראי קדש, שיהיו ביום הזה כולם קרואים ונאספים לקדש אותו, כי מצוה היא על ישראל להקבץ בבית האלקים ביום מועד לקדש היום בפרהסיא בתפלה והלל לקל בכסות נקיה, ולעשות אותו יום משתה כמו שנאמר בקבלה לכו אכלו משמנים ושתו ממתקים ושלחו מנות לאין נכון לו כי קדוש היום לאדונינו ואל תעצבו כי חדות ה' היא מעוזכם.

ומדברי הרמב"ן עולה לכאן נפק"מ גדולה לדינא. דהפמ"ג כ' (שם במשב"ז סק"ב) עפ"י ונהנה טעם מקרא קודש עיין ב"י (סי' תפ"ז) בשם הרמב"ן ז"ל פרשת אמור דתפלה בחול דרבנן (דלא כהר"מ ז"ל) וביום טוב י"ל תפלה דין תורה להקבץ בית ה' לקדש היום בתפלה "בפרהסיא", יע"ש. משמע דבעינן מן התורה עשרה גדולים י"ג שנה וב' שערות, כל פרהסיא עשרה משמע, ולפי זה ראוי לחוש לזה ולהדר אחר גדולים שידוע שהביאו ב' שערות. עיין מ"א סימן

המשך בעמוד הבא

המשך מעמוד קודם - הלכה

נ"ה ז' וסימן קצ"ט ז' דבדין תורה בעיניו בידוע שהביאו ב' שערות. עוד כתב הפמ"ג בא"א (סי' קו סק"ג) יש אומרים בשבתות וימים טובים תפלה מן התורה, וא"כ יהי' הדין דאורייתא והנפק"מ לדינא בכל שבת בשבתו.

ודין זה דבעיני פרהסיא בעשרה ובגדולים שהביאו ב' שערות עולה גם לשיטת הרמב"ם דתפילה בכל יום הוי דאורייתא אך לא בעיני לזה עשרה דווקא. אך עפ"י הצווי דמקראי קודש. הרי בשבת ויו"ט יהי' לכ"ע חיוב כנ"ל דתרווייהו נקראים מקראי קודש.

ובשיטות הראשונים מצינו עוד דרכים בביאור העניין דמקראי קודש. בספר המצוות לרמב"ם (עשה קנ"ט) כתב היא שצונו לשבות ממלאכה ביום ראשון שלפסח והוא אמרו ית' ביום הראשון מקרא קדש. ודע זו ההקדמה. והיא כל מה שנאמר בו מקרא קודש בא בפירושו - קדשהו. וענין קדשהו שלא תעשה בו מלאכה אלא מה שמייוחד באכילה כמו שביאר הכתוב. וכדברים אלו כתב ג"כ בספר החינוך (מצוה רצו).

ודעת השאילתות (יתרו נ"ד) דמכאן נלמד דין קידוש דאורייתא ביו"ט וכ"כ ברוקח (רצו). אך במ"א (רעא סק"א) הביא את דברי הרמב"ם דקידוש היום דאורייתא בלא יין ורבנן תקנו על היין וכ"כ התוס' בסוכה (לח). ונ"ל דמדאורי' בקידוש שאמר בתפלה סגי דקרא כתיב זכור את יום השבת והרי זכר אותו וקידוש במקום סעודה רבנן תקנוהו ודע דהקידוש ביו"ט הוא דרבנן כמ"ש המ"מ פכ"ט מ"מ יש לו כל דין קידוש של שבת ואם אין לו אלא כוס א' של שבת קודם וכ"כ במ"ב שם ס"ק ב'.

שיטה נוספת בדין אזכרת "מקרא קודש" בתפילה היא דעת רב האי גאון לחלק בין שחרית ומוסף בחוה"מ. ורק במוסף מזכירים. (וכן נהגינו) הובא בטור סי' ת"צ. שאלה לרב האי אם יש לומר בח"ה בעבודה ביעלה ויבא ביום חג פלוני הזה ביום מקרא קודש הזה והשיב אין ראוי לומר כן ואין אומרים בבבל אלא ביום חג פלוני הזה ואין מזכירין יום מקרא קדש בעבודה אבל במוסף אומר ותתן לנו מועדים לשמחה את יום חג פלוני הזה את יום מקרא קדש הזה ויש מדקדקין וא"א מקרא קדש ואין זה דקדוק ע"כ ואיני יודע מה חילוק יש בין יעלה ויבא שבעבודה ובין מוסף ובאשכנז א"א מקרא קדש כלל לא ביום טוב ולא בח"ה. ובב"ח יישב את שיטתו וכ' נראה לי דטעמו של רבינו האי דפירושו של מקרא קודש הוא שיהו כולם קרואים ונאספים ביום הזה לקדושת קרבן מוסף שמקריבים בו ביום כי מצוה היא על כל ישראל להקבץ אל בית אלקים ביום מועד לקדשו בקרבנות הנוספים בשביל המועד לפיכך אין אומרים אותו אלא במוסף (ועדין לא נתבאר לפ"ז מה דנהגין אנן לומר ביו"ט מקרא קדש גם בשחרית ב"אתה בחרתנו").

במ"ב (רמב"ס ק"א) כתב הנה עיקר מצות עונג שבת נתפרש לנו על ידי הנביאים וכמו שנאמר וקראת לשבת עונג ויש פוסקים שס"ל דעיקרו הוא מן התורה שהשבת הוא בכלל מקראי קודש שנאמר וביום השביעי שבת שבתון מקרא קודש וגו' ומקרא קודש פירושו חז"ל בספרא דהיינו לקדשו ולכבדו בכסות נקיה ולענגו בעונג אכילה ושתייה. ובשעה"צ הביא המקור מדברי הרמב"ן הנז' לעיל. וכתב עוד, עי' בספר החינוך (שם) ובבית יוסף סי' תפ"ז, דלדידהו הוא מדברי סופרים, ועיין בסימן רפ"ח ובסימן תפ"ז מה שכתבתי שם. ואפילו לדידהו צריך לזהר מאד בזה, שחמורים דברי סופרים יותר מדברי תורה, ושכרו מפורש בקבלה, אז תענג על ה' וגו', ע"כ. ולפי"ד יש מעלה בכוונת המצווה בלבישת בגדי שבת וסעודתא לקיים בזה מצוות עשה של מקראי קודש אשר תקראו אותם. ומ"מ עפ"י הנ"ל יש מקום לבאר את חילוקי הנוסחאות בין אשכנז לספרד וחילוקיהם עפ"י הרמ"א והב"ח בענין אזכרת מקראי קודש בתפילה.

המשך מעמוד קודם - אנדה

אותם לכלל אחד מורכב יותר ומצריך תפיסה רחבה יותר. (תהלים יט) השמים מספרים כבוד אל ומעשה ידיו מגיד הרקיע. הראשונים ה"סופרים" הנחילו לנו ברוחב דעתם ותפיסתם האין סופית את ההכרה והתובנה הכוללת את כל מה שהיה והווה ויהיה לסיפור אחד. בו כל אות וכל פרט בפזאל הענק מרכיב את היצירה המושלמת. אם תחסר אות אחת תחסר התמונה כולה.

בתורה נאמרו מערכות שונות של ספירה. כל מערכת כזאת ענינה לחבר את הפרטים למשמעות אחת המתחילה בנקודת הפתיחה ומגיעה אל שלמותה בנקודת הסיום. לא ניתן להגיע אל תכלית הספירה אם יחסר בה פרט, כל דילוג איננו מאפשר להתקדם אל היעד והמטרה. המשמעות של הימים ראשון שני וכו' הינה היותם חלק מהכלל של שבעת ימי השבוע.. כך בספירה לשנה השביעית שנת השמיטה ושבייתת הארץ. וכך ספירה לקראת שנת היובל בה נצטוונו "וקדשתם את שנת החמשים שנה וקראתם דרור בארץ לכל ישביה יובל הוא תהיה לקם" (ויקרא כה).

ממחרת המאורע המכונן האדיר של יציאת מצרים מתחילה המצווה של ספירת העומר. מהקרבת קרבן העומר הבא מראשית התבואה הנזרעת והנקצרת בעמל היום יום של בני אנוש. נמשכת משמעותה של יציאת מצרים לכל צעד ושעל בחיינו. כל צעד ותנועה - מאת ה' היתה זאת היא נפלאות בעינינו (תהלים קיח). כך בימים הרי גורל ובתהפוכות סדרי בראשית וכך בימים בהם עולם כמנהגו נוהג בדרכי הטבע בהתמדה ללא זעזועים. בכל עת קבועה הכרת האמת בהנהגת הבורא המלווה אותנו בכל צעד ושעל ובכל התרחשות קטנה או גדולה בחיינו האישיים והציבוריים "שהוא עשה ועושה ויעשה לכל המעשים". בספירה מצטרפים ימים לשבועות ונבנית האומה אריח על גבי לבנה לעלות ממ"ט שערי טומאה לפסגת מעמד הר סיני.

סדר החיים היום יומי של חרישה זריעה ועמל מתחבר לפאזל הענק. צירופים שונים ומגוונים מצטרפים יחדיו למלאכת הפת.. זריעה חרישה וגשמי ברכה על פני האדמה. חום השמש משב הרוח וירידת הטל להרוות להוליד ולהצמיח. קוצר ובורר זורה ומרקד טוחן לש ואופה עד לתכלית הפת הערוכה ומוכנה לסעודה. וכך האדם מתוך עמל ויזע עקבי ועיקש מיום אחד דרך ימים ושבועות לש ואופה את מסכת חייו עד הרגע הנשגב, תכלית חיי האומה, "עד ממחרת השבת השביעית תספרו חמשים יום" במעמד הר סיני ומתן תורה.

(תהלים קכו) שיר המעלות בשוב ה' את שיבת ציון היינו כחלמים אז ימלא שחוק פיניו ולשוננו רנה ... הזרעים בדםעה ברנה יקצרו הלוחץ ילף ובכה נשא משך הזרע בא יבוא ברנה נשא אלמתי כל שנות הגלות כל הצער והיסורים וכל סדרי החיים כולם יחד משתלבים במחזה חלום הדורות פשרו ופתרונו. ומצטרפים יחדיו לסיפור הגדול החרות עלי ספר הספרים של כל הדורות מ"בראשית" ועד "לעיני כל ישראל" בבוא לציון גואל בב"א.

בעניין ספירת העומר בברכה למי שלא ישלים הספירה

וכפשוטו נראה דגם הבה"ג מסתפק בזה אם אפשר לספור, והיינו דיש להסתפק אם בתמימות נאמר שלא יהא הפסק של שום יום, או שבסך הכל יהא פה ספירה של ששה שבועות.

אך א"כ יצא דכל זה לדעת הטור שכתב בשם הבה"ג שלא יברך, דמשמע דעדיין סופר דהיינו מספק, אבל לפי מה שהובא בתוס' בשמו דאינו סופר, משמע דפשיטא ליה שהפסיד הספירה, ונמצא פלוגתת

התוס' והטור בדעת הבה"ג אם בודאי הפסיד התמימות או לא. (משא"כ לביאורים הקודמים פלוגתתן אם יש חיוב ספירה מצד זכר למקדש)

ובעצם פלוגתת הבה"ג עם התוס' מפורסם לומר (וכן הוא בכתבי הגרי"ז ועוד) דבפשטות פלוגתתן אם כל הימים הם מצוה אחת או דכל יום מצוה בפני עצמו וכדהביא הרא"ש להדיא בדעת ר"י דהטעם דכל יום מצוה בפני עצמה היא, ולכן אין שייכות בין יום ליום, והיינו דלפי זה היה שייך לספור יום אחד מתוך הימים, ובאותו היום נתקיימה מצות הספירה, משא"כ לדעת הבה"ג הכל מצוה אחת היא ולכן הפסיד המצוה.

אמנם טעם זה צ"ב איזה משמעות יש לספירה כשאין סופר את כל הימים, הגע בעצמך אדם שצריך לספור את כספו וספר את מקצת כספו, לכאורה לא עשה כלום דאינו יודע כלל כמה יש לו, דכל עניין הספירה לדעת כמה יש לו בסה"כ, ואם לא הגיע לכל כספו, הרי אינו יודע כלום וספירתו אינו מעלה ואינו מורידה, והכא נמי כשלא ספר כל הימים, הרי אין לו כלל את כל מספר הימים, ומה עשה בזה שספר יום אחד.

ודוגמא לדבר זבה ונדה הסופרת ז' ימים, ובאמצע סותרת ספירתה, דממילא בטל כל המספר, דכל העניין להגיע לו, ולד' ימים אין שום משמעות, ולכן כשראתה ביום הרביעי, הרי למפרע אין שום משמעות לספירה, וכדאיתא להדיא בתוס' כתובות (עב. ד"ה וספרה) בהא דלא מברכת כל יום, דשמא תראה ותסתור ותתבטל הספירה למפרע. (אמנם יש לחלק דהתם התברר דאין צריך ספירה להתיר דבלאו הכי נטמאת)

{אמנם היה מקום לדון דאם ספר רק הימים הראשונים לא עשה מידי, דלא הגיע כלל למספר הכולל דמ"ט, אך אם ספר הימים האחרונים בזה יש לומר דבסוף ספר את המספר המלא, ואפילו אם ביום אחרון ספר יש מקום לומר דמועיל, והוא סברא הפוכה מדעת רב האי דהעיקר הוא היום הראשון, דאדרבה העיקר הוא יום האחרון. (אמנם אולי גם לרב האי העיקר הוא גם יום הראשון וגם יום האחרון, וטעון בדיקה אם אפשר לומר כן.)}

והנה היה מקום לחקור אם הספירה היא צורת ידיעה להגיע ליום שלאחריו ולשאר ימים, דהיינו כיון דביום הראשון סופר אחד, ממילא יש ידיעה דליום השני יהיה ב', וזה יביא ידיעה דליום הג' המספר יהא ג', וכן על זה הדרך, או דאין קשר בין הידיעה של היום הזה ליום הזה, וכל יום הוא ידיעה בפני עצמה, וסיבת הספירה כבר האריכו בזה בחינוך ועוד, להגדיל הציפייה לקבלת התורה, וממילא כל יום בפני עצמו שיועד את הקירבה שלו למתן תורה מגדיל הציפייה.

יש להסתפק באדם היודע שיום אחד לכל הפחות לא יוכל לספור או שבא לבית הכנסת רק בשבתות האם יספור בברכה בינתיים בימים הראשונים.

ויש לדון בזה מצד כמה דברים: מצד דין תמימות - דהנה ידועה הפלוגתא שהובאה בתוס' במנחות (סו.) ובטור (ס' תפח (ס' ח)) לגבי אם שכח לספור יום אחד אם יכול להמשיך לספור בברכה בשאר ימים.

דז"ל התוס': "עוד פסק בהלכות גדולות שאם הפסיק יום אחד ולא ספר, שוב אינו סופר משום דבעיא תמימות, ותימה גדולה הוא ולא ייתכן". והיינו דלדעת הבה"ג בטל הספירה כלל כיון דבעי תמימות ואינו יכול לקיים כן ולכן לא יספור כלל, אמנם תוס' כלל לא סבירא להו כן, אך סתמו ולא פירשו מדוע, אך ברא"ש (סוף פסחים ס' מא) מביא בשם ר"י דהא כל יום מצוה בפני עצמה היא.

והא לך לשון הטור: "וכתב עוד בה"ג שאם שכח לברך באחד מן הימים, שלא יברך עוד בימים שלאחריו, ורב סעדיה כתב (סידור רס"ג עמ' קנה) שאם שכח באחד מן הימים, יברך בימים שלאחריו, חוץ מלילה הראשון שאם שכח ולא בירך בו שלא יברך עוד, ורב האי כתב בין בלילה הראשון בין בשאר לילות אם שכח ולא בירך בו יברך בשאר לילות, וכן כתב הר"י (רבינו יונה, ו"ג ר"י, דהיינו לכאורה התוס' במנחות וכמו שמוכח להדיא ברא"ש בשמו)". וללשון הטור בדעת הבה"ג לכאורה משמע שלא יברך עוד, אבל יספור דלכל הפחות מידי ספיקא לא נפקא, ויש לעיין אם יש דין תמימות וכשבטל יום אחד נתבטל כל הספירה, למה שיספור למחרת בכלל.

וכן צריך להבין דעת הרס"ג דתלוי בלילה הראשון, דממה נפשך אם יש דין תמימות - כל יום שאינו סופר הורס את התמימות, ואם אין דין תמימות - למה ספירה דיום הראשון מעכבת את כל הספירה.

ולכאורה אפ"ל בדעת הבה"ג כמה דרכים:

אולי יש לומר בביאור דעת הבה"ג דגם אם לא מתקיימת המצוה הרגילה של ספירת העומר מדאורייתא או עכ"פ כעין דאורייתא, מכל מקום אכתי כיון דיש דין זכר למקדש בספירת העומר, וזה מתקיים גם לא באותו מהות ותוכן הספירה הרגילה, אלא בעצם מעשה הספירה, ולכן גם אם שכח יום אחד ולא ספר דלדעת הבה"ג הפסיד את עצם צורת הספירה, אכתי מצד זכר למקדש צריך לעשות מעשה ספירה דומיא דמקדש ועל זה אין מברכין.

אך צ"ב מהיכתי תיתי דתיקנו ב' תקנות בספירת העומר, 1. ספירה בצורתה, 2. מעשה ספירה זכר למקדש, ועל דבר הראשון מברכים, ועל דבר השני אין מברכים.

ולכאורה צריך לומר בנוסח אחר קצת דביסודה כל המצוה כיום היא זכר למקדש, אך קבעו את עיקר המצוה דומיא דמקדש בצורה של הספירה דהיינו תמימות, וממילא רק בכהאי גונא שסופר כל הימים שייך לברך, אלא שכיון שכל עיקר העניין הוא זכר למקדש, לכן אפילו באופן דלא מתקיימת המצוה כצורתה, מכל מקום עניין המצוה דהיינו הזכר למקדש עדיין קיים, ולכן שייך בזה ספירה, (אך לא הברכה).

הבנויים מספירה של כל יום ויום, (וייתכן דאין מקום לספור כלל וכמו שהארכנו, אך לא מצינו כן ואולי שלא להרגילו, ויל"ע.) ולתוס' כיון דדיינין כל יום בפני עצמו יכול לספור. אך באמת היה אפ"ל דאינו מוכרח דלעולם כל יום חשובה הספירה לעצמה לבה"ג, ועדיין אם דילג יום אחד הפסיד הברכה, כיון דכל הספירה בנויה על ידיעה מימים שלפניה לפי מה שספר, ואם דילג לא יוכל לספור עתה, אבל אין דין שיהא בסה"כ ספירה שלימה של כל הימים בהמשך, ואפילו אם יופסד אח"כ, כעת הספירה נכונה. ולפי זה הביאור בדברי הבה"ג דבעינן תמימות היינו שכל יום ויום שסופר, הספירה צריכה להיות מושלמת, דהיינו שבנויה מספירות קודמות של ימים קודמים, אבל לאו דוקא שבהכרח לראות כל הזמן כספירה אחת, ודוחק. (וייתכן דזה הביאור בכמה אחרונים, אך הלשון דחוקה כנ"ל.)

ובאמת היה אפשר לתלות זאת במחלוקת הנ"ל אם זה מצוה אחת גדולה או כל יום מצוה נפרדת, (אע"ג דבאמת אינו מוכרח דאם הם מצוות נפרדות ביאורו דהספירות נפרדות) ועתה אי נימא דכל יום הוא ספירה לעצמה ומשמעות לעצמה ממילא אין קשר בין יום אחד לשני, והספירה הוא הידיעה לאותו יום בלבד איפה הוא אוחז, ולא דמי לאדם שסופר כספו שמה שאיכפת לו רק כמה יש לו הכל בסה"כ, מה שאין כן כאן כל יום לעצמו צריך לדעת מה מספרו. ודעת הרס"ג דתלוי בליילה הראשון לכאורה הוא דין אחר דבעינן מנין מזמן ט"ז ניסן שאז חל דין המנין, ולכן כשלא ספר ביום הראשון הפסיד את הברכה על הספירה. עכ"פ הדרינן לדין דלכאורה הדבר תלוי אם בעינן תמימות, דלבה"ג דיש דין תמימות הרי אם יופסד הספירה בוודאות אין מקום לברך, דהכל שם מצוה אחת גדולה דהיינו ספירת מ"ט ימים

הרב ראובן יוסף שרלין שליט"א

מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא וכ"כ הרא"ש שם, ועיין טור יו"ד סימן כח ובב"ח שם, ולדבריהם מובן אי נימא דרבנן לא זכו כבוד רק למי שהוא בר כבוד, אכן דעת רמב"ם (בספר המצות מ"ע לב) ועוד ראשונים שהוא מהתורה, יש להסתפק הואיל ובספרי בפרשה מרבה כהנים בעלי מומין שהם גם בכלל ה'וקדשתו' וברמב"ם הלכות ביאת מקדש סוף פ"ח (הלכה טז) כתב דהשטים בכלל הבעלי מומים דכהנים, לפי זה יש לדון לכאורה דנתרבו עם שאר בעלי מומים מגזירת הכתוב וצ"ע, והפוסקים לא העירו בזה.

בכהן שיכור דלאו בר כבוד

ואף אם תמצי לומר דלא חייבים לכבוד כהן שוטה, יש לדון על כל כהן פיקח אשר נשתכר, אם הוא בכלל הציוי הנ"ל, ובוה מסתבר דאפילו למ"ד ש'וקדשתו' הוא דרבנן, בכל זאת לא פלוג, ולעולם חייבים בכבודו, אף אם הגיע לשכרותו של לוט, וצע"ק.

"וקדשתו" לאחר מיתה

לא נתבאר להדיא אם יש מצות 'וקדשתו' בכהן אחר מיתתו, שיש להקדימו, וכגון בשני מתים וחד מניהו קודם, הוא יוקדם לקבורה או להספד וכדומה, ומשמע מסתימת הפוסקים, כיון שמת פקעה קדושתו, עיין שמחות ר"פ יא וטוש"ע יו"ד שנד שלא נזכר קדימה לכהן.

עבר והקדים הכהן אם צריך לבקש ממנו מחילה

והנה בעבר ולא הקדים כהן למה שראוי להקדימו, להרמב"ם וסיעתו ביטל מצות עשה מהתורה (ולהרבה ראשונים מדרבנן), ויש לעיין אם כשעושה תשובה אם צריך לבקש מחילה מהכהן שלא הקדימו, או דהוי רק כמצות עשה דבן אדם למקום, ורק עושה בינו לבין קונו ודי בזה, ועיין מנחת חינוך (מצוה לג) שנסתפק כן גבי מצות כיבוד הורים, ולא הכריע, וצ"ע.

החידוש בזה שחייב להפריש כהן המתחתן עם גרושה

ביבמות פח: ילפינן מ'וקדשתו' דקדשהו לכהן בעל כרחו שאם רצה לישא גרושה דפנו, ויש לעיין מה התחדש בזה, דאף לולי הריבוי חייב להפרישו מאיסור ככל יהודי שהולך לעבור עבירה רח"ל, שחייב על כל יהודי להפרישו מהאיסור, עיין ב"ק כח. וברש"י וים של שלמה שם; ובחו"מ תכא"ג ברמ"א ובבריתא בערכין טז: ועיין בקצה"ח ונתה"מ סימן ד' ובמשו"ב נתיבות שם.

עיונים הערות וספקות במצות "וקדשתו" שלא העירו בהם הפוסקים

בפרשת השבוע נצטוו לכבד הכהנים לקדשם ולהקדימם כמו שנאמר "וקדשתו, כי את לחם אלוקיך הוא מקריב", אפתח בעובדא שראיתי שסיפר הגר"ח קניבסקי זצ"ל (מנחת תודה פרק יד, דף קלח) שנודמנו לפונדק אחד שלשה גדולי ישראל מרן בעל ה'חפץ חיים', הגר"ח סלוביצ'יק זצ"ל ורבי שמחה זליג ריגר זצ"ל (הדיין והמו"ץ של בריסק), וכדרכן של גדולי ישראל העונים, כל אחד כיבד חבירו להכנס ראשון שהוא יותר תלמיד חכם, והחל ויכוח ודין ודברים בנושא, עד שלבסוף הוכרע שהחפץ חיים שהיה כהן יכנס ראשון, ואחרי זה רבי חיים זצ"ל שהיה לוי, ואחרי זה הגרש"ז זצ"ל שהיה ישראל, והנה לא מצינו לכאורה דין כיבוד בכניסה ראשון מדינא, ואעפ"כ נהגו בזה סלסול של כבוד.

כיבוד כהן ותלמיד חכם בכניסה ראשון

ומ"מ נתעוררתי מעובדא כזאת ממש שהובא בגמרא בבא קמא דף פ.: שרב, ושמואל, ורב אסי, הזדמנו לבית שהתקים בו ברית מילה (או פדיון הבן), ורב לא נכנס לפני שמואל כי נהג בו כבוד מאז שקיללו, שלא יהיו לו בנים, (עיין שבת קח.), ושמואל לא נכנס לפני רב אסי שרב אסי היה גדול ממנו, ורב אסי היה תלמידו של רב ולא ראוי שיכנס לפניו, והתלבטו מי יכנס ראשון, עד שהכריעו שרב יכנס ראשון, ואחריו רב אסי (וממילא לא נקרא שהקדים רב את שמואל כי לא נקרא שהיה עוד בתור לפניו), ואחריו שמואל, והנה אף שרב אסי ושמואל היו כהנים בכל זאת לא נכנסו לפני רב (שהיה ישראל), ואז היה סדר כניסתן, רב אסי, שמואל, ורב, אלא אזלי בתר חכמתם וכן כתב רד"ל זצ"ל בביאוריו לפרקי דרבי אליעזר (פרק ב בהוספות אות ב; ועיין תוספות מגילה כח.), ומ"מ בעובדא דהחפץ חיים לא היה גדר דרב ותלמיד, ואפשר שמעובדא זאת ממש התפלפלו גדולי ישראל הנ"ל, ועיין, ואין זה דימוי ממש רק לעורר ולפתוח בדבר המשמח, עיין שבת ל: (ועיין גם בירושלמי מגילה פ"ב ה"ה, ובשביעית רפ"ט מעובדא שכבדו להכנס ראשון).

מצות "וקדשתו" בכהן שוטה

לא נתפרש אם מצות 'וקדשתו' נוהגת בכהן שוטה, דלאו בר כבוד לכאורה, והנה מצות וקדשתו כתבו תוספות בחולין פז. דהוא

היאך נטמא ר' ישמעאל כה"ג לרשב"ג

אך יש לדחות תירוץ זה באופ"א, דהרי כל מה שמותר לכהן שנגע במת לשוב ולגעת במת אחר הוי משום טומאה בחיבורין כמבואר בנזיר דף מב:; אך בטומאת אהל לא שייך טומאה בחיבורין.

ואולי י"ל בקושיא זו ע"פ מה דאיתא במדרש [הובא בתוס' בב"מ דף קיד:], דצדיקים אינם מטמאים, [עיינן בחינוך במצוה רס"ג הטעם לזה]. ולפי"ז אתי שפיר אמאי נטמא ר' ישמעאל לרשב"ג. אמנם הראשונים לא פסקו זאת להלכה.

ויש לבאר באופ"א דהנה כתב הרמב"ם בפ"ג מאבל ה"י, נשיא שמת הכל מטמאין לו אפילו כהנים, שעשאוהו כמת מצוה לכל מפני שהכל חייבין בכבודו. ומקורו בירושלמי בברכות פ"ג.

וכתב שם ההג' מיימוניות דזה הפשט בגמ' בכתובות דף קג: יום שמת רבי בטלה קדושה דהיינו קדושת הכהונה, שהותר לכל הכהנים ליטמא אליו משום שהיה נשיא. [אמנם עיינן בתוס' שם שר' חיים כהן הבין שה"ה לכל גדול שבדור ולא דווקא בנשיא, ותוס' בעצמם ס"ל שמה שהותר אצל רבי הוי דווקא טומאה דרבנן].

וא"כ ה"ה לרשב"ג שהיה נשיא ממילא אתי שפיר אמאי ר' ישמעאל נטמא לו.

אמנם עיינן בקרן אורה במו"ק דף כב: ד"ה ואפילו, דר"ל שלכה"ג אסור ליטמא לנשיא דלאו מת מצוה גמור הוא.

וע"כ צ"ל בדוחק דכיון דר' ישמעאל היה אחר חורבן הבית אין כבר קדושה לכה"ג, א"כ הוי ככהן רגיל ומותר לו ליטמא לנשיא.

"אמור אל הכהנים וכו' לנפש לא יטמא בעמיו" (פכ"א פ"א).

איתא במדרש, ויפול הגורל על רשב"ג וצוה הקיסר לחתוך את ראשו תחלה וחתכוהו, ונטלו אח"כ ר' ישמעאל כהן גדול בין ירכיו וצוח עליו במר נפש ואמר אי תורה ואי שכרה וכו'. [וכעין זה באבות דר' נתן פל"ח].

וצ"ב היאך נטמא ר' ישמעאל לרשב"ג, הרי כה"ג אסור ליטמא אפילו לשבעה קרובים כמבואר במשנה בנזיר דף מז:, [עיינן בחינוך במצוה שע"ו דהביא טעם לזה].

וי"ל דכבר היה טמא בטומאת אהל אחר שהרגו את רשב"ג דהיו תחת גג אחד, וכיון שהיה כבר טמא היה לו מותר לגעת במת. וכעין זה ברמ"א יו"ד סימן שע"ג סעיף ז', דכהן העוסק במתו מותר לו ליטמא גם למתים אחרים שאינם קרוביו.

[עיינן בחת"ס יו"ד סימן של"ט באריכות בענין זה האם כהן טמא מותר לו ליטמא עוד פעם].

אמנם ק"ק דהרי כהן הנמצא באהל המת צריך לצאת מיד אע"פ דכבר נטמא, כמבואר בפוסקים ביו"ד סימן שע"א. ומבואר שאסור להרבות הטומאה.

ועוד קשה דבגמ' ביבמות דף סא. מבואר, דגם למ"ד שקברי עכו"ם אינם מטמאים הוי דווקא באהל, אך במגע ומשא מטמאים. וא"כ מבואר שטומאת מגע יותר חמורה מטומאת אהל, וא"כ היה אסור לר' ישמעאל לגעת ברשב"ג.

אמנם בזה י"ל דזהו דווקא בעכו"ם דאין להם כלל טומאה בחייהם אז יש הבדל בין טומאת אהל למגע, אך בישראל מהכ"ת לחלק.

הרב יצחק אנסבכר שליט"א

'ועל כל נפשת מת לא יבא'.

דס, שאף שהוא הלכה למשה מסיני, יש בו טעם, הואיל והוא השיעור דם שיש באדם בתחילת ברייתו. וכע"ז כתב ברע"ב שם במשנה ה'. הרי דשיעורין דמתני' בכלל שיעורין דהלכה למשה מסיני הן.

ומעתה יל"ע אי כל הנך שיעורין דמתני' נלמדו מסיני לענין טומאה בפרטות, או דלמא דווקא תרווד ושעורה, שהם שיעורים שנתייחדו כאן, נאמרו לענין טומאה. משא"כ כזית ורביעית שיעורים כלליים הם, שהרי הם שייכים לגבי כמה דינים כמבואר בעירובין ד: שם, וברש"י שם. והיינו שנלמד מסיני שכזית הוא שיעור חשיבות ביבש, ורביעית בלח, וחז"ל מדעתם קבעו לגבי מה אמור כלל זה.

ואם כנים הדברים שכזית ורביעית לא נאמרו מסיני לענין טומאה להדיא, יש לקיים קושיית המשנה אחרונה, לענין כזית ורביעית, ואין מקום להק' למאי אהני שיעוריהו, דאהני לשאר הדברים שדינם בכזית ורביעית.

אלא שמדברי הרמב"ם הנז' והרע"ב, שהביאו טעם מסויים לענין טומאת מת, בשיעור כזית ורביעית, והוא טעם שנתנו חכמים בהלמ"מ וכדברי הרמב"ם, א"כ לכאן חזי, דההלכתא קיימא לגבי טומאה, דאי לא הכי, ואינו אלא משום שיעור חשיבות דבעלמא,

וברש"י, להביא רביעית דם מן המת שמטמא באהל. ובאהלות פ"ב מ"ה שנינו, אלו שאם חסרו טהורים, כזית מן המת, וכזית נצל, ומלוא תרווד רקב, ורביעית דם, ועצם כשעורה, ואבר מן החי שחסר עצמו.

ובמשנה אחרונה שם הק', מ"ט דאם חסרו טהורים, מ"ש מלגבי איסורין דאמרי' חצי שיעור אסור מן התורה לריו"ח, או מדרבנן לר"ל.

ולכאן יש מקום לדון בקושייתו דלדברי ריו"ח יהיה טמא מדאו', דבשלמא באיסורין, איכא נפק"מ בשיעור האמור בהם לענין מלקות, אבל בטומאה אי נימא דח"ש נמי מטמא, למאי אהני שיעוריה.

אלא שלכאורה י"ל בזה כך, דהנה חזינן במתניתין כמה שיעורים, כזית מת ונצל ומלא תרווד רקב ורביעית דם ועצם כשעורה. והרמב"ם בהל' טמא מת פ"ב ה"ב כתב, (והעתיקו התוס' יו"ט שם), דאע"פ שהשיעורין כולן הלכה למשה מסיני הן, אמרו חכמים תחלת ברייתו של אדם בכזית ולפיכך שיעור טומאת בשרו בכזית. ועל דרך זו כתב הרמב"ם בפיה"מ באהלות פ"ב מ"ב לענין רביעית

אין מקום ליתן בהם טעם מסויים. וא"כ לכאור' הדרי' לומר דע"כ אין ח"ש מטמא, דאי מטמא למאי אהני שיעורו. ואולי כ"ז נכלל בתירוץ דשאני טומאה דהכי גמירי שאף ח"ש מטמא, אך לא משמע, וגם ממה שצ"ע"ז הגמ' בסוכה יח. שאמרו כן לענין לבוד, דאף אי בעלמא אמרי' לבוד באמצע, גבי טומאה הכי גמירי דאין אומרי', ומשמעות דבריו, דכמו דהתם נאמרה הלכתא דלבוד לענין שאר דברים ולא לענין טומאה, ה"נ דין ח"ש, גמירי דאינו נוהג בטומאה.

וא"ל שקושייתו היתה, דאמנם לתנא דמתני' היה הכרח לומר דליכא טומאה בח"ש וכן"ל, אך הא גופא טעמא בעי, מאי טעמא נאמרה מסיני שיעורי טומאת מת, שמתחייב מזה שח"ש טהור, מ"ש טומאה משאר איסורים דח"ש אסור.

שאם זו קושייתו מה תי' דשאני טומאה דהכי גמירי, הרי כל הקו' היתה מ"ט דהלכתא זו. אא"כ נדחק לומר שמתרץ, שאה"נ מצינו שהלכות טומאה שונות ומחודשות משאר הלכות, וכמו שמביא ע"ז ההיא דלבוד, ואכתי צ"ע.

ובת"י השני ביאר דהיינו טעמא דליכא דינא דח"ש אסור לגבי טומאה, דכל האי דינא הוא מטעמא דחזי לאיצטרופי, כמבואר בסוג' ביומא עד. וטעם שייך דווקא באיסורי אכילה, שמצטרפים ע"י שאוכל שני כחצי זית בוא"ז בכדי אכילת פרס, משא"כ לגבי טומאה שאם יגע בכחצי זית, ואח"כ יגע בעוד כזה לא יטמא.

וכסברת תירוץ כתב ג"כ השאגת אריה סי' פ"א, דמה"ט אין איסור 'בל יראה' בח"ש, דבזה ג"כ אם יהיה ברשותו ח"ש חמץ בפסח, ואח"כ ישלים לכזית אינו עובר מחמת כן למפרע משעה ראשונה, אלא מכאן ולהבא, נמצא דאין בזה הצטרפות. והוסיף השאג"א, דאף

דרי"ח הק' שם על ר"ל מברייטא דח"ש אסור מקרא ד'כל חלב', ביארו בתוס' שם, דעיקר טעמא משום דחזי לאיצטרופי. ויש לדון בדבריהם, ע"פ עיקר סברת חזי לאיצטרופי, דהנה בקו"ש (ב"ב אות שסז), חקר אם הא דחזי לאיצטרופי הוא גורם האיסור, שמה שחצי זה ראוי להצטרף לשיעור, הוא טעם לאוסרו, או"ד דהא דחזי לאיצטרופי הוי הוכחה דהוא עצמו אסור, דאם היה מותר מלכתחילה לאכול הח"ש, איך מועיל שמשלים אח"כ השיעור, להפוך הח"ש הראשון למפרע לאכילת איסור.

וכתב נפק"מ בזה באופן שאין חזי לאיצטרופי, כמו שדנו האחרונים (שו"ת רע"א סי' קנד בסופו, ובצל"ח פסחים מד.), באוכל חצי שיעור בסוף יום הכיפורים, דליכא שהות להשלים לכזית, וכיוצא בזה בחמץ בסוף פסח, אם בכה"ג שייך לאסור משום חזי לאיצטרופי, דאם הוא מטעם הוכחה, שייך שפיר גם בסוף היום, שהרי אם היה אוכל חצי שיעור, לפני כן בסמוך לאותו חצי שיעור שאכל בסוף היום, שפיר היה מצטרף, א"כ איכא הוכחה דאם הוא בפנ"ע מותר האיך מצטרף לאיסור, (ולכאור' אף אם לא נמצא היכ"ת דמצטרף, שפיר איכא הוכחה, דאחר דח"ש של איסור זה מצטרף באמצע היום, א"כ חזי דאית ביה צירוף, ועל כרחק זהו משום שיש בו איסור בפנ"ע וכן"ל, א"כ גם בסוף היום הוא אסור, דאטו שאני איסוריה דחמץ או יוה"כ בסוף היום מבתחילתו), אך אם חזי לאיצטרופי הוי גורם, א"כ בכה"ג שאינו חזי לאיצטרופי כבר, יהיה מותר.

ולחך גיטא דחזי לאיצטרופי הוי הוכחה, יש לפרש שזו דעתם של המשנה אחרונה והשאג"א, וע"כ רק כשמצטרף למפרע, יש הוכחה שאף חצי אסור וכן"ל.

מלשון רבים ללשון יחיד, ותירץ שבא לומר שגם שדה שותפים חייב בפאה אלא שחייב רק בפאה אחת ומי שנות את הפאה הוא המכלה היינו בגמר הקצירה ולא כל שותף צריך לתת פאה בפנ"ע.

עמק הפרשה

הידושים מתורת גאוני הדורות
הרב ישעיה בלאק שליט"א

וְקִדְשָׁתוּ בִּי אֶת לֶחֶם אֱלֹקֶיךָ הוּא מִקְרִיב [כא,ח] כתב המג"א (סי' רפ"ב) שאין מצות עשה של וקדשתו על כהן קטן כיון שאינו יכול לעבוד עבודה ומדוייק בפסוק כי את לחם אלוך הוא מקריב והוא אינו מקריב, אלא שהקשה ע"ז הרעק"א שהרי יש דרשא בספרי לרבות כהן בעל מום מהפסוק קדושים יהיו לאלוהיהם אף שאינו בכלל לחם אלוך הוא מקריב, וא"כ צריך לרבות גם כהן קטן.

וַיִּדְבֹר מֹשֶׁה אֶל אֶהְרֹן וְאֶל בְּנָיו וְאֶל כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל [כא,כד] פסוק זה נאמר בסוף פרשת מומים בכהנים שפסולים להקרבה, והקשה המשך חכמה מה שייך כאן בני ישראל הרי זה דין על הכהנים (ועי' רש"י) ותירץ שבבמה כולם יכולים להקריב ואין דין כהונה, אמנם פסול בעל מום (בקרבו) יש בבמה, וחידש המשך חכמה שגם פסול בעל מום במקריב יש בבמה וזה דין גם על ישראל שהרי מקריבים בבמה, ולפי זה פירש גם מה שכתוב בפסוק 'כל אשר בו מום לא יקרב' היינו גם ישראלים.

שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲשֶׂה מְלֶאכֶה וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וְגו' [כג,ג] איתא בגמרא כל מזונותיו של אדם קצובים לו מראש השנה ועד ראש השנה, חוץ מהוצאות שבת, וכן מצינו לזו עלי ואני פורע, ביאר הגר"א עפ"י מה שכתוב במשנה כחס על הנר כחס

על הפתילה, למה שינו את הלשון ולא כתבו חס על הנר ומהו הוספת האות כ"ף, וביאר שהאדם חושב שהוא חס על הנר ע"י מה שעושה אמנם כיון שהוצאות שבת חוזרים אינו חס ולא כלום שהכל חוזר לו ואין לו צורך לחוס ואין מרוויח בכך כלום.

וּקְרָאתֶם בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה מִקְרָא קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם וְגו' [כג,כא] ביאר הגר"י מה שכתוב דווקא בשבועות בעצם היום הזה בשונה משאר הימים טובים, ע"פ חידוש פסק הרמב"ם שבי"ד יכולים לקדש את החודש למפרע והיינו שבט"ו בחודש יכולים לקדש למפרע וזה יהפך לט"ז, וא"כ בכל הימים טובים אפשר שבשעת היו"ט לא היה קדוש עדיין כיון שעוד לא קידשו את החודש, משא"כ בעצרת שהוא תמיד היום החמישים מיו"ט שני של פסח א"כ לא איכפת לן מה שיקדשו את החודש אח"כ שיום החמישים הוא בכל מצב חג העצרת וזהו בעצם היום הזה שבעצם היו"ט כבר ידעין שהוא יו"ט.

וּבְקִצְרְכֶם אֶת קְצִיר אֲרֻצְכֶם לֹא תִכְלֶה פֶּאֶת שְׂדֶךְ [כג,כב] הקשה הגר"ח קנייבסקי בספר טעמא דקרא מה הטעם ששינה בלשונו

בדין כבוד יו"ט ע"י כיבוד מצוות היום

מצוותו הוא שבי"ט דראש השנה יתקעו בו, וכל עיקרו של היו"ט בא מחמת השופר, כמו שנאמר יום תרועה, ולכן כבוד השופר הוא כבוד היו"ט, וזה עיקר חילוקו של הטורי אבן, דקלפי של עין אינה מצוה ממצוות היום טוב, אלא הוא רק הכשר מצוה, ואין בכיבוד הקלפי כבוד ליום טוב, משא"כ השופר שהוא עיקר המצוה הרי מצוותו היא מחלקי היו"ט ולכן יש לנאות השופר.

ואי נימא הכי יש לבאר מאי דיש להקשות בהא דאיכא מצוה לתקוע בחצוצרות על הקרבנות, ושיטת הרמב"ם שמצוה זו היא רק במועדים, עי' הל' כלי המקדש פ"ג ה"ה, ודלא כהחינוך דסובר דהמצוה היא לתקוע בכל יום, והשתא יל"ע במה דפסק הרמב"ם שם שהחצוצרות היו נעשות משל כסף, משום דהתורה חסה על ממונם של ישראל, והוא ע"פ המבואר במנחות כח; ואמאי לא נימא שיעשום מזהב כמו פיו של השופר, ואי משום שהתורה חסה על ממונם של ישראל, הלא מבואר בר"ה שכבוד יום טוב עדיף.

ולנה"ל ניחא כיון דמצוה זו אינה שייכת ליו"ט, דאין היו"ט בא מחמת תקיעות אלו, ואין התקיעות באות מחמת היו"ט, אלא כל עיקרם של התקיעות הוא מחמת הקרבנות, רק דיו"ט הוא זמן מוכשר לתקוע על הקרבנות, אך מ"מ עיקר התקיעה נאמרה על הקרבנות ולא על היו"ט, ולכן אין ענין לכבוד המצוה מדין כבוד יו"ט.

ויש להרחיב בזה עוד, דהנה הרמב"ם בספר המצוות מנה את מצוות התקיעה בחצוצרות במועדים יחד עם המצוה לתקוע בעת צרה, ורבים תמהו על מה שמנאם הרמב"ם בחדא מחתא, דלכאורה יש בהם ב' עניינים שונים. ונאמרו בזה כמה דרכים ליישב, ועי' מש"כ בזה בפרשת בהעלותך, אך הא מיהת חזינן דהכל הוי מצוה אחת, ולפי"ז י"ל דכיון דהווי מצוה אחת ממילא הווי אותם החצוצרות, שהרי החיוב לעשות חצוצרות לתעניות ולקרבנות הוא אותו החיוב, ולא מסתבר שיעשו ב' חצוצרות א' לקרבנות וא' לתעניות, אשר מעתה נראה לבאר דאע"פ שהיו החצוצרות של הקרבנות מיוחדות רק לימי המועדים, מ"מ כיון שהיו תוקעים בהם גם בשעת התעניות והיציאה למלחמה, א"כ לא שייך בהם ענין כבוד יו"ט, שהרי הם אינם מיוחדים ליו"ט.

והנה המג"א עמד במה שלא נהגו בזמן הזה לתקוע בחצוצרות בעת צרה ובתעניות, הלא דין תקיעה בחצוצרות הוא מצוות עשה, ומאיזה טעם נחלק בין זמן המקדש לזמן הזה, וראיתי באגרות משה או"ח ח"א סי' קס"ט שביאר דהוא משום שכל המצוה לתקוע בתעניות הוא דווקא באותם החצוצרות שהיו במקדש, וכיון שאין לנו היום את אותם החצוצרות, ממילא ליתא כלל למצוה דתקיעה בתעניות, וביאר בזה ג"כ שלכן מנה הרמב"ם את מצוות תקיעה במועדות על הקרבנות יחד עם המצוה לתקוע בתעניות ועל כל צרה שלא תבוא, דהמצוה היא אינה רק מעשה התקיעה, אלא עיקרה של המצוה היא ניהוגי דינים בחצוצרות שנעשו בימי משה, ודין התקיעה בתעניות ובמועדות הם פרטי דינים במצוה זו.

ולפי דבריו יתבאר יותר דלא שייך לומר דהמצוה לתקוע במועדים תגרום לכך שיהיה דינם להיעשות משל זהב, דליכא מצוה כלל לתקוע במועדים, אלא שיש מצוה כיצד לנהוג בחצוצרות שעשה משה, ואחד מן הדינים הנוהגים בחצוצרות אלו הוא שיתקעו בהם במועדים.

מועדי ה' אשר תקראו אותם מקראי קודש {כג, ב} כתב הרמב"ם הל' שבייתת יו"ט פ"ו הט"ז כשם שמצוה לכבד שבת ולענגה כך כל ימים טובים שנאמר לקדוש ה' מכובד, וכל ימים טובים נאמר בהן מקרא קדש, וכבר בארנו הכיבוד והעינוג בהלכות שבת. וכוונתו להל' שבת פרק ל' ששם ביאר הרמב"ם את ענייני כבוד שבת עי"ש.

ובגמ' ביצה טז: איתא כל מזונותיו של אדם קצובים לו מראש השנה ועד יום הכפורים חוץ מהוצאת שבתות והוצאת יום טוב והוצאת בניו לתלמוד תורה, שאם פחת פוחתין לו ואם הוסיף מוסיפין לו. ויש להסתפק בדבר זה אם כשמוציא הוצאות לכבד מצוה המתקיימת ביום טוב, כגון שמהדר לעשות שופר נאה או לולב נאה, האם גם על זה נאמר שאין זה בכלל המזונות הקצובים לו בראש השנה.

דלכאורה ענין כבוד יו"ט שייך שמכבדו באכילה בתיקון גופו ובבגדיו וכדו' אך הא לא שמענו שגם במצוה המתקיימת ביו"ט יהיה דין לכבדה ולהדרה, אמנם נראה להוכיח שגם בזה יש ענין כבוד יום טוב, וממילא אין זה בכלל ההוצאות הקצובות מראש השנה.

דהנה בגמ' ר"ה כז. מבואר דהשופר פיו מצופה זהב, ומקשינן מאי שנא החצוצרות שהיו מכסף והשופר מזהב, ות"י הגמ' [בתירוק השני] דעשו החצוצרות משל כסף משום שהתורה חסה על ממונם של ישראל, אבל בר"ה עבדינן לשופר פה מצופה זהב ולא של כסף, משום שכבוד יו"ט עדיף.

ומבואר מזה שיש ענין כבוד יו"ט בשופר. ויצא לפי זה חידוש שמלבד שאדם מחויב לכבד המצוה מדין זה אלי ואנוהו, עוד הוא מקיים בזה מצוה של כבוד יו"ט.

ויש בזה נ"מ לדינא דהנה קי"ל דלהידור מצוה צריך להוציא עד שליש, ועי' בזה שו"ע או"ח סי' תרנ"ו, אכן לכבוד שבת ויו"ט לא מצינו שיהיה השיעור עד שליש, וכמו שכתב השו"ע או"ח סי' רמ"ב, והטעם לזה דכל הוצאותיו של אדם קצובים לו חוץ מהוצאות שבת יו"ט ר"ח והוצאות בניו לתלמוד תורה, וא"כ היכא דיש אפשרות להדר ביופי השופר, והידור זה יעלה יותר משליש אי"צ להוציא ע"ז הוצאות, אך מדין כבוד יו"ט י"ל שיוציא יותר משליש. וזו לא שמענו.

והיה אפשר לומר דבאמת אין הלכה מסוימת להדר המצוה מפני כבוד יו"ט, אלא דשופר דמי לשאר כלי תשמישו שיש ענין משום כבוד יו"ט להשתמש בכלים נאים, ומחמת זה יש ענין ג"כ לנאות את השופר לכבוד היו"ט.

אכן ראיתי בטורי אבן בר"ה שם שהקשה מקלפי שהיתה במקדש שמבואר ששל עץ היתה, ובגמ' מקשינן אמאי עשאוה של עץ, וביארה הגמ' דהתורה חסה על ממונם של ישראל, וקשה אמאי לא אמרינן התם כבוד יו"ט עדיף ויעשוה משל כסף או זהב לכבד היו"ט, ותירוק הטורי אבן דהקלפי אינה גוף המצוה אלא רק הכשר מצוה, וכל מה שיש ענין של כבוד יו"ט הוא רק בגוף המצוה ולא במה שהוא רק הכשר מצוה. וחזינן מדבריו שאין המכוון כאן לנאות השופר מדין כלי תשמישו, אלא הוא מדין כבוד המצוה, ולכן יש לחלק בזה בין עיקר המצוה למה שהוא רק הכשר מצוה.

ושמעתי לחלק בזה דבאמת אין ענין לכבד המצוות הנעשות ביו"ט, אלא רק במצוות שכל עיקרם בא מחמת היו"ט, דשופר כל עיקר

עומקא דפרשה הרב יעקב ישראל והל' שליט"א

עמק הברכה

ברכת מזל טוב נשגר קמיה
ידידנו החשובים לרגל השמחה השרויה במעונם:

הרה"ג רבי אהרון וייל שליט"א
ולחתנו הרב ראובן יוסף יהל שליט"א
להולדת הנכדה / הבת
הרב ישראל מאיר אונגר שליט"א
להיכנס הבן לעול תומו"צ
הרב אריה קסלר שליט"א להולדת הבן
הרב אפרים יפת שליט"א להולדת הבת
הרב שמואל אהרן קובר שליט"א להולדת הבן
הרב שמעון וולברשטיין שליט"א להולדת הבן
הרב דוד בוגרד שליט"א להולדת הבת
הרב פנחס שליזינגר שליט"א להולדת הבן
הרב גרשון כהן שליט"א להולדת הבת
הרב מנחם שטרנבוך שליט"א להולדת הבן
הרב שמואל טובולסקי שליט"א להולדת הבן
יה"ר שיזכו לרוות נחת מכל יוצ"ח

כסא דנחמתא

נשגר בזאת קמיה אחד המיוחד מעמודי התווך
של העלון

אשר מאיר עיננו בתורתו ומטעימנו מנועם צוף
אמריו ומאוצר תורתו הגדול מדי שבת בשבתו
דבריו הנפלאים אשר מתבדרין בבתי מדרשות
להגדיל תורה ולהאדירה

הגאון רבי צבי רותן שליט"א

באבלו הכבד על סילוקו של אביו הגדול הגאון
רבי זאב רותן זצ"ל

בעל הנחמות יגהה מזורו ויחבוש כאבו וינחמהו
יחד עם כל שאר בני המשפחה הרוממה בתוך
שאר אבלי ציון וירושלים ויאמר לצרותינו די ולא
ישמע עוד שוד ושבר בגבולינו

מערכת "בעמק איילון"

הוצאות הדפסת הגיליון נתרמו

ע"י מורנו המרא דאתרא

הגאון רבי חזקיהו אברהם ברוידא שליט"א

נושאים לכתובת חידו"ת בשבוע הבא פרשת בהר-בחקתי

שמיטה (כה,ב) • יובל (כה,ח) • אונאה (כה,יד ב"מ נו:). • קנין משיכה
(כה,יד - קידושין כו. בכורות יג). • אונאת דברים (כה,יז - ב"מ נח:). • קנין
לגוי באר"י (כה,כג - גיטין מז). • קדימת קרובים בצדקה וכדו' (כה,כה
- הוריות יג). • גאולת שדה אחוזה ובתי ערי חומה (כה,כו - ערכין כט)
• ריבית (כה,לו) • חייך קודמין (כה,לו - ב"מ סב:). • עבודה בעבד
עברי (כה,לט) • קנייני עבד (כה,מד - קידושין טז. ושם כב:). • שחרור
עבד (כה,מו - גיטין לח:). • חזרת פועל (כה,נה - ב"ק קטז:). • אבן משכית
(כו,א - מגילה כב:). • עמל התורה (כו,ג) • קדושת בית המקדש
וביהכנ"ס שחרבו (כו,לא - מגילה כח). • ערבות במצוות (כו,לו - סנהדרין
כו:). • ערכין (כו,ב) • מופלא הסמוך לאיש (כו,ב - תמורה ב:). • אין
אדם מקדיש דבר שאינו שלו וברשותו (כו,יד ב"ק סח:). • פדיון
מהקדש (כו,יד) • חרמי כהנים (כו, כח ערכין כח:). • מעשר שני
(כו,לא) • מעשר בהמה (כו,לב) • אין הנביא רשאי לחדש דבר (כו,לד
שבת קד). • מצוה הבאה בעבירה (כו,לד ירושלמי שבת פי"ג ה"ג)

הוצאות הדפסת הגיליון נתרמו ע"י ידידנו

הרה"ג רבי יואל ויסלובסקי שליט"א

לע"נ אמו מרת שרה ב"ר יוסף נתן ע"ה

ת.נ.צ.ב.ה

ניתן לשלוח חידו"ת לעלון עד יום חמישי בצהרים למייל ba150150150@gmail.com

לתועלת הלומדים נא לא לשלוח חידושי תורה באורך של יותר מ- 1500 מילים

אין המערכת מתחייבת לפרסם כל מה שנשלח כמו"כ אין המערכת אחרית על תוכן הדברים המתפרסמים

הוצאות הדפסת הגיליון מרובות, הציבור הק' מתבקש להשתתף בהוצאות בנדבת לבו ובתרומת ידו

ניתן להנציח לע"נ לרפואת או לרגל שמחה וכדו', לתרומות נא לפנות להרב יעקב ישראל יהל או הרב יוסף איצקוביץ

ניתן לתרום גם בשלב ב' אצל הרב מאיר יהל

וכן ניתן לתרום באשראי בקופת ביהכנ"ס חניכי הישיבות בקטגוריית "בעמק איילון"